

BVD / SBP

- rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

Nr. A84/067

4 december 1984

FACETTEN VAN DE LYBISCH - MAROKKAANSE SAMENWERKING

Op 13 augustus 1984 bezocht het Lybische staatshoofd zijn Marokkaanse collega koning . Na afloop werd tot veler verbazing bekend gemaakt dat beide landen een unie zouden gaan vormen, die volgens vele waarnemers primair tegen Algerije is gericht. Inmiddels is duidelijk geworden dat de overeenkomst in feite slechts voorziet in samenwerking op een aantal terreinen, waarvan dat van de binnenlandse veiligheid evenwel een prominente plaats inneemt.

In dit rapport wordt duidelijk gemaakt dat de samenwerking toch niet helemaal uit de lucht is komen vallen. Vanaf april 1983 was er namelijk sprake van herhaalde bilaterale contacten gericht op samenwerking op een aantal terreinen.

Voorts wordt in deze Focus veel aandacht geschonken aan de personen die bij de wederzijdse contacten betrokken waren. Dit is gedaan omdat zich onder hen verschillende figuren bevinden die activiteiten ontplooiën cq. verantwoordelijkheid dragen op het vlak van het inlichtingen- en veiligheids- werk. Dat er veelvuldig is gesproken over mogelijkheden tot coöperatie inzake veiligheidsaangelegenheden zal daarom ook zeker geen toeval of bijkomstigheid zijn geweest. De samenwerking op dit terrein is inmiddels zo ver gegaan dat Marokko Lybische dissidenten in handen van het regime in Tripoli heeft gespeeld. Dit behoeft overigens niet echt te verbazen als bedacht wordt hoe onscrupuleus bij verschillende gelegenheden met eigen onderdanen is omgesprongen.

FACETTEN VAN DE LYBISCH - MAROKKAANSE SAMENWERKING

Het is algemeen bekend dat de Lybische leider [] sinds hij in september 1969 aan de macht kwam zich onder andere steeds weer heeft bemoeid met de binnenlandse politiek van Marokko. Zo vond een aantal extreme Marokkaanse opposanten een toevlucht in Lybië, stonden verschillende trainingskampen in dat land voor hen open en zond 'Radio Tripoli' op Marokko gerichte revolutionaire programma's uit. Aan de andere kant is het ook geen geheim dat nogal wat Lybische dissidenten in de loop der jaren onderdak kregen in het land van koning Hassan II. Op 30 mei 1984 meldde het in Parijs verschijnende weekblad 'Jeune Afrique' dat verschillende tegenstanders van [] tussen 1980 en 1982 militaire opleidingen in Marokko hadden gevolgd. Het blad voegde daaraan toe dat de Marokkaanse inlichtingendienst in die jaren werd geleid door de toenmalige rechterhand van [], generaal []. Over deze generaal, die in januari 1983 op mysterieuze wijze om het leven kwam, gaat het gerucht dat hij in het diepste geheim voor Lybië werkte.

Overigens bestreed [] de Marokkaanse vorst niet alleen door revolutionaire opposanten te ondersteunen. De Lybische leider stelde zich vanaf het begin ook uiterst actief op achter het 'Frente Polisario', de volgens Rabat door Algerije in het leven geroepen bevrijdingsbeweging die de Marokkaanse annexatie van de Spaanse Sahara in 1975 met alle middelen ongedaan wil maken. Begin 1980 erkende Lybië de door Polisario uitgeroepen Saharaanse Arabische Democratische Republiek zelfs officieel.

Ontwikkelingen begin 1983

Terwijl in de eerste maanden van 1983 vanuit Tripoli nog wel fel werd uitgehaald naar wat genoemd werd de pro-Israëliëse opstelling van de leiders in Rabat, werd daaraan opmerkelijk genoeg in de richting van de Marokkaanse oppositie de vraag toegevoegd wat zij daartegen eigenlijk had ondernomen. Het mag zeker niet uitgesloten worden geacht dat deze retorische vraag een aankondiging impliceerde van een verwijdering

tussen Lybië en het Marokkaanse verzet, omdat het ineffectief was gebleken en zichzelf daardoor bij uit de markt had geprijsd. Bovendien, en dat is zeker niet onbelangrijk, groeiden Lybië en Algerije, de aardsrivaal van Marokko, steeds verder uit elkaar, zeker nadat in Algiers de voorzichtige de gedreven revolutionair

na diens overlijden in december 1978 was opgevolgd als president. Niet alleen bliezen de leiders in Tripoli bestaande grensge- schillen met Algerije nieuw leven in, maar ook gingen zij steeds open- lijker steun verlenen aan islamitische fundamentalisten die tegen het regiem in Algiers gingen ageren onder leiding van het vroegere, in 1965 afgezette staatshoofd

Tenslotte is het niet ondenkbaar dat op zijn beurt ook koning een signaal aan de machthebbers in Tripoli heeft gezonden. Naar verluidt werd namelijk de verspreiding in Marokko van bladen van Lybische dissi- denten al voor de zomer van 1983 verboden .

Eerste contacten

Begin april 1983 bracht de toenmalige Marokkaanse minister van Staat voor Buitenlandse Zaken een bezoek aan Lybië met een boodschap van voor Tegenover het Lybische pers- bureau JANA zou hij verklaard hebben dat de brief ging over zaken van gemeenschappelijk belang en over Arabische aangelegenheden, onder andere de noodzaak tot serieuze en gezamenlijke actie voor "de heilige Arabische zaak, te weten de Palestijnse zaak en de bevrijding van de bezette Arabische gebieden"

Ruim een maand later ontving de Marokkaanse koning vervolgens de toenmalige Lybische minister van Buitenlandse Zaken

Volgens het Marokkaanse persbureau MAP had de Lybiër een brief van bij zich, waarin aandacht werd gevraagd voor "het gevaar dat de zionistische vijand voor de gehele Arabische natie vormt".

concludeerde tevreden dat koning zich volledig bewust bleek te zijn van deze gevaren . Overigens werd het onderhoud tussen de koning en de Lybische afgezant bijgewoond door minister en de koninklijke adviseur evenals door de Lybische zaakgelastigde in Marokko,

----- in Rabat

Begin juni 1983 leed op het Afrikaanse toneel zijn zoveelste nederlaag toen hij tijdens de in Addis Abeba gehouden topconferentie van de 'Organisatie van Afrikaanse Eenheid' (OAU) niet tot voorzitter werd gekozen. Hij liep daarop kwaad weg en ging zich daarna (uit reactie?) concentreren op de Arabische wereld getuige onverwachte bezoeken aan onder andere Saoedi-Arabië en Jordanië, landen welke leiders hij in de voorafgaande jaren onophoudelijk had uitgemaakt voor alles wat lelijk was.

Op de laatste dag van juni arriveerde de Lybische leider vervolgens in Marokko voor zijn eerste bezoek aan dat land sinds hij in 1969 aan de macht was gekomen. De gesprekken tussen en werden bijgewoond door hun respectieve ministers van Buitenlandse Zaken, en . Afgesproken werd de relatie tussen beide landen "op economisch, commercieel en cultureel terrein" aan te halen. Voorts betuigden beide partijen trouw aan de gedachte van Arabische eenheid en wezen zij op het gevaar dat "de zionistische uitdaging" betekende voor de gehele Arabische natie. Ook werd wederzijds de wens uitgesproken alles te doen aan het opruimen van zaken die de onderlinge verstandhouding zouden kunnen belasten. Inzake de Sahara-kwestie spraken beide staatshoofden zich uit voor het referendumplan van de OAU, zij het dat zij niet aangaven wie de volksstemming zou moeten organiseren en wie er aan deel zouden mogen nemen. Tenslotte aanvaardde een uitnodiging voor een bezoek aan Lybië.

Interessant genoeg concludeerde 'Al Bayane', de krant van de Marokkaanse communisten , uit het bezoek van dat de leiders in Lybië eindelijk tot het inzicht waren gekomen niets te kunnen doen tegen de onderlinge eenheid van het gehele Marokkaanse volk. Overigens noemde dit blad de toenadering tussen Rabat en Tripoli noodzakelijk gezien de ernstige situatie in de Arabische wereld, die "verdeeld en verzwakt oog-in-oog staat met imperialistisch-zionistische manoeuvres"

Voortzetting van de contacten

Eind juli 1983 reisde de Marokkaanse topfunctionaris naar Tripoli. Voorzover bekend is hij de opvolger van wijlen generaal als de belangrijkste adviseur van koning en

heeft hij als zodanig onder meer de feitelijke leiding over de Marokkaanse inlichtingendienst. bracht een speciale boodschap van zijn koning met zich mee. Volgens het Lybische persbureau had de bezoeker veel lof voor de pogingen van Tripoli om het potentieel van de Arabische natie te mobiliseren "voor de confrontatie met de door de imperialisten gesteunde zionistische vijand"

Begin augustus vond er in Tripoli overleg plaats tussen hoge Marokkaanse en Lybische delegaties . De Marokkaanse afvaardiging stond opvallend genoeg onder leiding van de minister van Binnenlandse Zaken, en omvatte naast ministers op sociaal-economisch terrein een aantal ambtenaren, onder andere van BiZa. Naar dezerzijds wordt aangenomen heeft minister ook de Marokkaanse veiligheidsdienst in zijn portefeuille. In de Lybische deputatie zat naast een aantal autoriteiten op sociaal-economisch gebied ook , toen secretaris van het Algemene Volkscomité voor Justitie, zeg maar de minister van Justitie. Curieus was het, dat de ministers van Buitenlandse Zaken niet onder de aanwezigen waren. Volgens de slotverklaring kwam men niet alleen tot overeenstemming op sociaal-economisch terrein, maar werd ook een overeenkomst gesloten inzake samenwerking tussen het Marokkaanse BiZa-ministerie en het Lybisch secretariaat voor Justitie, met name "op administratief, technisch en wetenschappelijk terrein en op veiligheidsgebied". Tenslotte vermeldde het communiqué nog dat had ingestemd met het verzoek van om te komen tot halfjaarlijks overleg tussen het Marokkaanse kabinet en het secretariaat van het Lybische Algemene Volkscongres . en dat dienaangaande de nodige regelingen waren getroffen. De eerste bijeenkomst zou uiterlijk in november 1983 in Marokko gehouden moeten worden.

Topoverleg in januari 1984

Alhoewel het tegenbezoek van de Marokkaanse vorst aan Tripoli uitbleef en het voor november 1983 voorziene topoverleg in Marokko geen doorgang vond, was er toch geen sprake van een breuk. Zo vermeed de koning angstvallig beschuldigend naar Lybië te wijzen in de dagen rond de zgn. voedselrellen, die Marokko in januari 1984 teisterden 15).

Uiteindelijk vond het oorspronkelijk voor november 1983 geplande top-beraad alsnog op 25 en 26 januari 1984 plaats in Rabat. Deze datering was intrigerend, niet alleen in het licht van de ernstige wanordelijkheden in Marokko enkele dagen daarvoor, maar ook omdat een Lybische delegatie enkele dagen eerder woedend was weggelopen uit de door

voorzeten topconferentie van de 'Organisatie van Islamitische Landen' (ICO) in Casablanca toen daar besloten werd Egypte uit te nodigen weer toe te treden tot de organisatie.

Aan het beraad in Rabat werd deelgenomen door het Marokkaanse kabinet en door de secretarissen van het Lybische Algemene Volkscongres, zeg maar de Lybische ministerraad. Aan het eind van het overleg werd een algemene samenwerkingsovereenkomst en een daarbij behorend programma van uitvoering ondertekend. In een toespraak tot de vergadering omschreef koning de betekenis van dit gebeuren als "het consolideren van de Lybisch-Marokkaanse samenwerking en het leggen van een fundament voor eenheid in de Maghreb". Tijdens het overleg werd voorts besloten tot het instellen van een aantal gemengde commissies, en dat niet alleen op sociaal-economisch vlak, maar interessant genoeg ook op dat van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie. Volgens de slotverklaring waren beide zijden onder andere overeengekomen om op het terrein van de binnenlandse veiligheid te komen "tot het uitwisselen van informatie en ervaringen en het profiteren van elkaars mogelijkheden inzake de opleiding en vorming van technische kaderfunctionarissen". Ook werd afgesproken maatregelen te treffen om uitwisseling van gevangenen en uitlevering van misdadigers gemakkelijker te maken.

Overigens bleek vrijwel onmiddellijk dat de beide partijen inzake de Palestijnse problematiek en de opstelling jegens Egypte diametraal tegenover elkaar waren blijven staan. Op 27 januari en van 30 januari tot 1 februari bracht de door vermaledijde PLO-voorzitter namelijk een bezoek aan Marokko. En van 7 tot 10 februari was de door Tripoli verketterde Egyptische president zelfs de gast van koning. Het Lybische persbureau noemde in een commentaar dit laatste bezoek "een nieuwe tragische gebeurtenis in de zij van schanddaden die de Arabische natie treft". Medio mei haalde zich opnieuw de woede van zeer veel Arabieren, onder wie ook de Lybische leiders, op de hals toen hij gastvrijheid verleende aan een internationaal congres van Joden. Tegenover de buitenwereld hield

de koning vol dat het hierbij uitsluitend ging om Joden van Marokkaanse afkomst, maar in werkelijkheid waren ook anderen aanwezig, onder wie zelfs erkende zionisten uit Israël.

Op een ander terrein toonde zich coöperatiever. In het voorjaar van 1984 speelden de Marokkanen namelijk de in hun land verblijvende vooraanstaande Lybische dissident in handen van zijn vervolgers .

Of zich zo erkentelijk toonde dat hij op zijn beurt door Rabat gezochte opposanten uitleverde is niet bekend . Het tegendeel lijkt zelfs eerder het geval te zijn want in maart bleek hij bereid te zijn onderdak te verlenen aan twee Marokkaanse islamitische fundamentalisten, die in Frankrijk waren gearresteerd en uitgewezen zouden worden naar Marokko .

De weg naar een unie

Eind juni 1984 begon een nieuwe reeks van bilaterale contacten. De Lybische afgezant bracht toen een speciale boodschap van naar

. Ook in deze brief werd beklemtoond dat Arabische eenheid dringend noodzakelijk was als antwoord op het "de gehele Arabische natie bedreigende opdringen van de zionisten" .

Medio juli bracht de eerdergenoemde Lybische "minister" van Justitie tot tweemaal toe een bezoek aan het Marokkaanse staatshoofd. Beide keren werd de ontmoeting bijgewoond door de Marokkaanse BiZa-minister , adviseur en de Lybische vertegenwoordiger

Bij de eerste gelegenheid overhandigde de afgezant van Tripoli een brief van inzake plannen voor gezamenlijke Arabische actie in verband met het Palestijnse probleem . Naar later werd bekendgemaakt zou

tijdens dit overleg tot verbazing van alle aanwezigen een voorstel tot oprichting van een unie tussen Lybië en Marokko hebben gedaan, waarover evenwel op dat moment bewust niets naar buiten werd gebracht . De tweede keer bracht een boodschap van de Lybische leider inzake de versterking van de wederzijdse relaties ; naar achteraf kan worden geconcludeerd behelsde deze brief waarschijnlijk de instemming van met het Marokkaanse voorstel inzake een op te richten unie.

Eind juli bezocht op zijn beurt Tripoli met een boodschap van koning , terwijl enkele dagen later de Lybiër zijn opwachting maakte bij de Marokkaanse vorst om deze een brief van te overhandigen.

Op 13 augustus resulteerde het overleg van de voorgaande weken in een kort bezoek van aan . Aan het eind van hun gesprek ondertekenden zij een overeenkomst die voorzag in de oprichting van wat genoemd werd de 'Arabisch-Afrikaanse Unie', een samenwerkingsverband tussen beide landen, dat openstaat voor toetreding door andere Arabische en Afrikaanse staten.

Na afloop reisden en de Marokkaan gezamenlijk naar Algerije en Tunesië om daar toelichting te geven op de overeenkomst tussen Rabat en Tripoli.

Latere contacten

Eind augustus bezochten en minister kolonel , terwijl de festiviteiten ter herdenking van de Lybische revolutie op 1 september werden bijgewoond door een delegatie van het Marokkaanse kabinet onder leiding van premier .

Het Marokkaans-Lybische akkoord werd op 31 augustus bekrachtigd via enerzijds een referendum onder de Marokkaanse bevolking, waarbij de bewoners van de geannexeerde Sahara voor het eerst ook naar de stembus mochten gaan, en anderzijds een stemming door het Lybische Algemene Volkscongres . De volksraadpleging in Marokko werd bijgewoond door een Lybische delegatie onder leiding van .

Medio september werd vervolgens bericht dat de Lybiër , een neef van en een vooraanstaand inlichtingenofficier, in Parijs verbleef voor overleg over de kwestie-Tsjaad. Vooraf zou hij twee dagen in Marokko zijn geweest, naar welk land hij na de besprekingen in de Franse hoofdstad ook zou terugkeren .

Eind september tenslotte bracht de op grond van het verdrag door voor de eerste twee jaar benoemde secretaris-generaal van de Unie, de Marokkaan , een bezoek aan . Hij werd bij die gelegenheid onder andere vergezeld door zijn landgenoten , en minister van Justitie

Het verdrag

Op 23 augustus publiceerde het Marokkaanse persbureau een niet geautoriseerde Engelse vertaling van het Marokkaans-Lybische Unieverdrag. Interessant is dat in de aanhef met zoveel woorden wordt gesproken van "het beleid van geweld en agressie dat door de zionisten wordt uitgevoerd, opgejaagd als zij worden door hun trots en blind als zij zijn door hun arrogantie". Vervolgens wordt gewezen op de gevaren die dit met zich brengt voor zowel de Arabische natie als de islamitische wereld. Nadat is betoogd dat met het oog op deze ernstige situatie Arabische en islamitische eenheid nodig is, wordt dit in een adem door allereerst van toepassing verklaard voor de Arabische Maghreb . De Unie wordt tenslotte een essentiële bijdrage aan de eenheid in dit gebied genoemd.

Het verdrag zelf bestaat voornamelijk uit bepalingen betreffende de in te stellen gemengde organen. Van belang is dat in artikel 11 expliciet valt te lezen dat beide partijen elkaars soevereiniteit respecteren en zich niet zullen bemoeien met wederzijdse binnenlandse aangelegenheden. In dit verband dringt zich overigens onmiddellijk de vraag op of ook alle Lybische activiteiten onder de Marokkaanse kolonies in West-Europa onder deze verbodsbepaling vallen. Voorts wordt in de overeenkomst uitgesproken dat daden van agressie tegen het ene land worden beschouwd als ook gericht tegen het andere en wordt voorzien in de oprichting van een gezamenlijke defensie-commissie. Het verdrag werd in Marokko door alle legale politieke partijen met instemming begroet. De islamitische fundamentalisten en de illegale marxistische oppositiegroep 'Ilal Amam' verklaarden zich tegen .

Samenwerking inzake veiligheidsaangelegenheden

Op 21 september vond er in het Marokkaanse ministerie van Binnenlandse Zaken overleg plaats tussen Lybiërs en Marokkanen. Namens de gastheren waren BiZa-minister , diens secretaris-generaal en de directeur-generaal van de 'Sureté Nationale', , aanwezig, terwijl de delegatie van de gasten werd geleid door , die werd omschreven als secretaris van het Algemene Volkscomité voor Binnenlandse Zaken, Justitie en Veiligheid. Het beraad resulteerde in de oprichting van een gezamenlijk comité dat werd belast met de

coördinatie van in beide landen plaatsvindende werkzaamheden, speciaal op het gebied van binnenlandse zaken, justitie en civiele verdediging . Enkele dagen later ondertekenden en vervolgens een overeenkomst betreffende veiligheidsaangelegenheden en de vrijheid van beweging van onderdanen in beide landen . In artikel 8 wordt gestipuleerd dat beide landen geen ruimte zullen bieden aan elkaars opposanten en dissidenten. Voorts voorziet het verdrag in de uitwisseling van "bezoeken, studies, onderzoeksresultaten, informatie en experimenten" op het hele gebied dat bestreken wordt door het Marokkaanse ministerie van Binnenlandse Zaken en het Lybische Algemene Volkscomité voor Justitie, in welk verband onder andere het in stand houden van de veiligheid met name wordt genoemd.

Voorts zou het inmiddels tussen 'Royal Air Maroc' en 'Libyan Arab Airlines' tot samenwerking zijn gekomen inzake het onderhoud van vliegtuigen en de opleiding van piloten en werktuigkundigen.

Tenslotte

Alles duidt er op dat het Unieverdrag in feite vooral een overeenkomst is tot consultatie en samenwerking op een beperkt aantal terreinen. Voor de opposanten tegen en is het vervelend dat de coöperatie er vooral op gericht lijkt te zijn om hen hun schuilplaatsen in Lybië respectievelijk Marokko te ontnemen. Overigens is het zeker niet onmogelijk dat de Marokkaanse vorst zich op dit punt loyaler jegens zijn nieuwe partner zal betonen dan omgekeerd. Maar voor Rabat staat dan ook de beëindiging van Lybische steun aan het 'Frente Polisario' op het spel. Naar gevreesd moet worden weegt voor koning de heerschappij over de Sahara wel op tegen het leven van (enkele) Lybische dissidenten. Het verbaast dan ook niet dat de 'Libyan Constitutional Union', een dissidentenorganisatie met hoofdkwartier in Manchester, inmiddels heeft laten weten dat Marokko is begonnen uitgeweken tegenstanders van terug te sturen .